

MUSEUM
PRESS

รู้เรื่องสถูปเจดีย

ที่มา ความหมาย ศิลปกรรม
เจดียในประเทศไทยทุกยุคทุกสมัย

รศ.ดร.รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง

294.31872

ร636ร

2565

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม 2565

รู้เรื่องสถาปัตยกรรม

ราคา 395 บาท

เรื่อง : รศ.ดร.รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง
จัดทำและจัดจำหน่ายโดย :

หสม. สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส

90/99 เดอะวิลล่า ซอยท่าอิฐ

ถ. รัตนวิเศษ ต. ท่าอิฐ

อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี 11120

Hotline : 081-913-5011

Line id : @museumpress

www.museum-press.com

www.facebook.com/museumpress.book

พิมพ์ที่ :

บมจ.อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

LINE ID :

www.

@museumpress museum-press.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง.

รู้เรื่องสถาปัตยกรรม--

นนทบุรี : มิวเซียมเพรส, 2565.

360 หน้า.

1.สถาปัตย์. 2.เจดีย์. 1.ชื่อเรื่อง.

294.31872

ISBN 978-616-7674-21-6

สารบัญ

บทที่ 1 สถาปัตยกรรม	8
: ที่มา ความหมาย	

•สถาปัตยกรรม : ความหมาย	8
•เจดีย์ 10 องค์แรกในพุทธศาสนา	10
-สถาปัตยกรรม 10 องค์แรก	15
รูปทรง "พุนดิน"	
•สถาปัตยกรรมเนินดิน 84,000 องค์	17
ยุคพระเจ้าอโศก	

บทที่ 2 พระบรมสารีริกธาตุ :	21
หัวใจของสถาปัตยกรรม	

•อรรถกถาแบ่งพระธาตุ	22
ออกเป็น 2 กลุ่ม	
-พระธาตุแบบอัฐิมนุษย์พบที่	24
อินเดีย ประดิษฐานอยู่ที่	
ภูเขาทอง	
•คติธาตุอันตรธาน	27
พระธาตุมีอายุ 5,000 ปี	
•สร้างเรื่องเล่าพระธาตุ	29
เพื่อยืนยันความแท้	
•ปาฏิหาริย์พระธาตุ	32
เครื่องแสดงบารมีชั้นนำ	
•พระธาตุกลางเมือง : ความ	34
ศักดิ์สิทธิ์และความมั่นคงของรัฐ	
-สมัยล้านนา	36
-สมัยสุโขทัย	38
-สมัยอยุธยา	39
-สมัยรัตนโกสินทร์	41
-ชื่อเรียกเจดีย์ประจำเมือง :	44
พระบรมธาตุ-พระมหาธาตุ-	

พระศรีรัตนมหาธาตุ	
• การบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ	45
ในกรุงเจดีย์	
- จำนวนพระบรมสารีริกธาตุ	46
- ภาชนะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ	47
- ปรากฏประธานวัดมหาธาตุ	50
พระนครศรีอยุธยา	
- ปรากฏประธานวัดราชบูรณะ	52
- เจดีย์ประธานองค์ตะวันตก	54
วัดพระศรีสรรเพชญ์	
- เจดีย์ศรีสุริโยทัย	54
วัดสวนหลวงสภธรรม	
- เครื่องธูปบูชาและ	56
สิ่งของอื่นที่บรรจุร่วม	
• ทำบุญพระธาตุ	58
ปรารภนาเกิดในยุคพระศรีอารีย์	
บทที่ 3 เจดีย์ในไทย : ความคิด	60
ความหมาย ความเชื่อ	
• “ความเชื่อ” เรื่องอานิสงส์	60
การสร้าง-บูชาเจดีย์	
- อานิสงส์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์	61
พุทธศาสนา	
- ผลบุญจากการสร้างเจดีย์ :	62
ข้อมูลจากจารึก	
- ถวายสิ่งของมีค่าบูชาเจดีย์	64
- คติถวายแก้วมณี ที่มา “เม็ด	67
น้ำค้าง-ลูกแก้ว” บนยอดเจดีย์	
- ชนชั้นนำรัฐจาริตถวาย	68
“ข้าทาส-ทีนา” แต่เจดีย์	
• เจดีย์พระอดีตพุทธเจ้าและ	69

ปูชนียบุคคลในพุทธศาสนา	
• คติการจำลองเจดีย์สำคัญ	73
- การจำลองพระธาตุเจดีย์	74
คู่บ้านคู่เมือง	
- พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช	74
- พระธาตุหริภุญชัย	76
จังหวัดลำพูน	
- พระธาตุพนม	77
จังหวัดนครพนม	
- รัชกาลที่ 4 จำลองเจดีย์	80
อยุธยา	
• เจดีย์ “ภาพจำลอง” เขาพระสุเมรุ	83
- ปรากฏประธานขนาดใหญ่	85
สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาและ	
สมัยอยุธยา	
- พระปรากฏวัดอรุณ	88
ราชวราราม	
• คติจำลอง “จุฬามณีเจดีย์”	95
บนโลกมนุษย์	
• ข้อถกเถียง “เจดีย์ยุทธหัตถี”	99
- เจดีย์ยุทธหัตถีอยู่ที่สุพรรณบุรี	100
- เจดีย์ยุทธหัตถี	101
อยู่ที่กาญจนบุรี	
- เจดีย์ยุทธหัตถีอยู่ที่อยุธยา	102
- ไม่เคยมีเจดีย์ยุทธหัตถี	103
- เจดีย์อนุสรณ์แห่งชัยชนะศึก	104
ต้นรัตนโกสินทร์	
• “ธรรมยุทธ์” ตำนานแข่งสร้าง	105
เจดีย์ แสดงบารมีกษัตริย์	
- แข่งสร้างเจดีย์	106
หริภุญชัย-ละโว้	

-แข่งสร้างภูเขาทองกับเจดีย์ ใหญ่ชัยมงคล	106	•เจดีย์สมัยทวารวดี	139
•คติเจดีย์บรรจุอัฐิ	108	-“เจดีย์หิน” ร่องรอยเจดีย์ ทวารวดีที่เหลืออยู่	149
-เจดีย์บรรจุพระอัฐิ ในตำนานล้านนา	108	-เจดีย์สำริดบรรจุพระธาตุ ภาพสะท้อนเจดีย์ทวารวดี	150
-เจดีย์บรรจุพระอัฐิ ที่วัดมหาธาตุสุโขทัย	109	•เจดีย์สมัยศรีวิชัย	151
-เจดีย์บรรจุพระอัฐิ ที่วัดมหาธาตุสุโขทัย	111	-แบบที่ 1 ทรงปราสาท	151
-การบรรจุพระอัฐิสมัย รัตนโกสินทร์ : สุสานหลวง วัดราชบพิธฯ	115	-แบบที่ 2 ทรงระฆัง (ทรงกลม)	152
-“เจดีย์ยานนาวา” พาช้ำม สังสารวัฏ คติจากเวสสันดร ชาดก	117	-พระบรมธาตุเมืองนคร “เจดีย์สายลังกา” ยุคหลังศรีวิชัย	158
•“เจดีย์นอกวัด” ในฐานะอนุสาวรีย์	119	•เจดีย์สมัยเขมรในประเทศไทย	162
•รัฐชาติก่อกำเนิด “จอมเจดีย์”	123	•เจดีย์สมัยทวารวดี	166
บทที่ 4 เจดีย์ในประเทศไทย	128	-เจดีย์ทรงปราสาท	166
•พูนดิน-เรือนซ้อนชั้น ที่มารูปทรงเจดีย์	129	-เจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง	170
-พูนดิน : ที่มาเจดีย์ทรงระฆัง	130	•เจดีย์สมัยล้านนา	175
-เรือนซ้อนชั้น : ที่มาเจดีย์ซ้อนชั้น	131	-เจดีย์ทรงปราสาท	176
-เจดีย์ที่ผสมกันระหว่างพูนดิน กับเรือนซ้อนชั้น	133	-เจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง	180
•ผู้อุปถัมภ์ ช่าง พระ แรงงาน : คนเบื้องหลังการสร้างเจดีย์	134	-“กาบบน-กาบล่าง” ลายตกแต่งจากพุกาม สู่ล้านนา	186
•รากฐานและโครงสร้างของ เจดีย์	135	-เจดีย์ทรงกลมแบบล้านนา	188
		-เจดีย์ระยะแรก	188
		-เจดีย์แบบมาตรฐาน	188
		-ฐานบัวลูกแก้วอกไก่	194
		รูปแบบเด่นของเจดีย์ล้านนา	
		-ฉัตร-ทองจังโก	194
		เอกลักษณ์เจดีย์ล้านนา	
		-เจดีย์ทรงกลมอิทธิพลสุโขทัย	195
		-เจดีย์แปดเหลี่ยม	197

และสิบสองเหลี่ยม		ของอยุธยา	
-กลุ่มที่หนึ่ง : ฐานบัวลูก	197	-เจดีย์ทรงปราสาทยอด	236
แก้วอกไก่		ผังแปดเหลี่ยมที่สุพรรณบุรี	
-กลุ่มที่สอง : ฐานบัวดลา	197	•เจดีย์สมัยอยุธยา	239
-เจดีย์พม่า	200	-ปราสาท	240
-พระธาตุประจำปีเกิด	202	-สร้างปราสาทครอบเจดีย์	248
คติการเมืองเรื่องเจดีย์		ดอกบัวตูม “สัญลักษณ์	
•เจดีย์สมัยสุโขทัย	204	อยุธยา” อยู่เหนือ	
-เจดีย์ยอดทรงดอกบัวตูม	205	สุโขทัย ?	
-ปริศนา ที่มา-ความหมาย	210	-ปราสาท “กลีบมะเฟือง”	251
“ยอดดอกบัวตูม”		รูปทรงปริศนา	
-เจดีย์ทรงกลม	213	มาจากไหน ?	
-เจดีย์ช้างล้อม สัญลักษณ์	216	-“ฐานสิงห์” ฐานยอดนิยม	252
“พุทธลังกาวงศ์”		ในปราสาทอยุธยา	
-เจดีย์ช้างล้อม :	218	มาจากจีน ?	
นครศรีธรรมราช		-เจดีย์ทรงกลม	254
-เจดีย์ช้างล้อม : สุโขทัย	218	-“มัลลเยา” รูปแบบ	257
-เจดีย์ช้างล้อม : ล้านนา	221	เฉพาะเจดีย์อยุธยา	
-เจดีย์ช้างล้อม :	222	มาจากพม่ามัลล	
กรุงศรีอยุธยา		ล้อมเจดีย์ ?	
-เจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง	225	-ที่มาชื่อเจดีย์ “ทรงลังกา”	258
-เจดีย์ทรงปราสาทห้ายอด	225	-เจดีย์แปดเหลี่ยม	259
-เจดีย์ทรงปราสาทยอด	226	-เจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง	261
แบบสุโขทัย		-เจดีย์ทรงปราสาทยอด	261
-เจดีย์ทรงมณฑป	227	ระฆังในผังแปดเหลี่ยม	
•เจดีย์สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา	227	-เจดีย์ทรงปราสาทยอด	262
ในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง		ระฆังในผังสี่เหลี่ยม	
-ปราสาทที่เมืองลพบุรี	228	-เจดีย์เพ็ญมูม (เจดีย์ย่อมูม)	264
-จำลองมหาธาตุลพบุรี	234	-กลุ่มที่มีเรือนธาตุ	264
ไปสร้างที่วัดจุฬามณี พินธุโลก		-กลุ่มที่ไม่มีเรือนธาตุ	267
“สัญลักษณ์อำนาจ”		-เจดีย์ทรงเครื่อง	269

•เจดีย์สมัยล้านช้าง	272	•เชิงอรรถ บทที่ 1	322
-เจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม	273	•เชิงอรรถ บทที่ 2	323
-เจดีย์กลุ่มพระธาตุพนม	277	•เชิงอรรถ บทที่ 3	327
-พระธาตุพนมตั้งอยู่บน	280	•เชิงอรรถ บทที่ 4	334
“ทาง 4 แพร่ง”		•บรรณานุกรม	350
ตามมหาปริณิพพานสูตร			
-เจดีย์ทรงปราสาทยอดระฆัง	281		
-เจดีย์ทรงอื่นๆ	284		
•เจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์	287		
-เจดีย์ยุคต้นกรุง	289		
-ปรางค์	289		
-เจดีย์กระเบื้องเคลือบ ร.3	293		
มาจากศิลปะจีนแต่จิว -			
ชกเกียน เทคนิค “เขียนฉือ”			
-เจดีย์ทรงเครื่อง	296		
-“ตะจัน ร.3” เจดีย์หรือ	300		
วัตถุประดับตกแต่ง ?			
-เจดีย์ทรงกลม	302		
พระราชนิยมในรัชกาลที่ 4			
-เจดีย์ทรงสันทัด	303		
-เจดีย์ทรงสูงชะลูด	305		
-การถ่ายแบบเจดีย์อยุธยา	306		
พระราชนิยมในรัชกาลที่ 4			
-สร้าง “พระปฐมเจดีย์” เป็น	308		
“ทรงลังกา” เชื่อมโยงความ			
เก่าแก่			
-เจดีย์สมัยรัชกาลที่ 5 - 6	310		
-เจดีย์มอญรัตนโกสินทร์	314		
จำลองขเวดากอง-ขเวมอดอ			
-เจดีย์ร่วมสมัย	315		
•บทสรุป	321		